

КОНСТИТУЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВАКЦИНАЦІЇ ВІД ПАНДЕМІЇ COVID-19: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

Головатенко М.Ю.,

*аспірантка кафедри конституційного і адміністративного права
юридичного факультету
Національного авіаційного університету
ORCID: 0000-0002-6958-4767*

Головатенко М.Ю. Конституційні підходи до державної політики вакцинації від пандемії COVID-19: проблеми правового визначення та регулювання.

Вакцинація є одним із найефективніших засобів захисту людей від пандемії COVID-19. Відповідно, деякі уряди та організації зробили вакцинацію проти пандемії COVID-19 «обов'язковою», щоб підвищити рівень вакцинації, виконати те, що вважається обов'язком догляду за групами ризику, та/або досягти цілей громадського здоров'я. Інші можуть розмірковувати над тим, чи варто їм робити те саме, і якщо так, то за яких умов, для кого та в якому контексті.

Уряди та інституції зобов'язують багато дій або типів поведінки для захисту добробуту суспільства. Наприклад, у багатьох частинах світу люди зобов'язані пристігати ремені безпеки, автомобілісти з поганим зором – носити коригуючі лінзи, власники ресторанів зобов'язані регулярно проходити перевірку громадського харчування, а для певних робіт – медичне обстеження. Уряди та інституції також раніше вимагали вакцинацію як умову для роботи в певних умовах або відвідування школи. Така політика вакцинації може бути етично виправданою, оскільки вона може мати вирішальне значення для захисту здоров'я та добробуту населення. Однак ця цінність може суперечити іншим цінностям, таким як індивідуальна свобода та автономія (тобто можливість людям приймати власні рішення щодо свого власного здоров'я)[1]. Хоча втручання в індивідуальну свободу чи автономію не обов'язково робить втручання політики вакцинації невиправданим, політика, яка обмежує або усуває індивідуальний вибір, може бути суперечливою та викликати низку етичних міркувань та роздумів, тому її слід виправдовувати просуванням іншої цінної соціальної мети, як-от захист громадськості здоров'я. Накази щодо вакцинації можуть бути етично виправданими, однак їх етичне обґрунтування залежить від ряду умов і міркувань, включаючи контексти, в яких вони реалізуються.

Ключові слова: політика вакцинації, вакцина, охорона здоров'я, пандемія, COVID-19.

Holovatenko M. Constitutional approaches to state vaccination policy against the COVID-19 pandemic: problems of legal definition and regulation.

Vaccination is one of the most effective means of protecting people against the COVID-19 pandemic. Accordingly, some governments and organizations have made vaccination against the COVID-19 pandemic "mandatory" in order to increase vaccination rates, fulfill what is considered a duty of care for at-risk populations, and/or achieve public health goals. Others may ponder whether they should do the same, and if so, under what conditions, for whom, and in what context.

Governments and institutions mandate many actions or types of behavior to protect the welfare of society. For example, in many parts of the world people are required to wear seat belts, motorists with poor vision to wear corrective lenses, restaurant owners are required to undergo regular food service inspections, and certain jobs require medical examinations. Governments and institutions have also previously required vaccination as a condition for working in certain settings/roles or attending school. Such vaccination policies may be ethically justifiable because they may be critical to protecting the health and well-being of the population. However, this value may conflict with other values, such as individual freedom and autonomy (ie the ability for people to make their own decisions about their own health). Although interference with individual freedom or autonomy does not necessarily render vaccination policy intervention unjustified, policies that limit or eliminate individual choice may be controversial and raise a number of ethical considerations and considerations, and should therefore be justified by the promotion of another worthwhile social goal, such as public health protection. Vaccination mandates may be ethically justifiable, but their ethical justification depends on a number of conditions and considerations, including the contexts in which they are implemented.

Key words: vaccination policy, vaccine, health care, pandemic, COVID-19.

Постановка проблеми. Сучасні форми «обов'язкової вакцинації» роблять вакцинацію умовою, наприклад, для роботи на певних роботах або в установах, таких як охорона здоров'я, відвідування школи або участь у певній діяльності [2]. Як правило, політика обов'язкової вакцинації допускає обмежену кількість винятків, таких наприклад як медичні протипоказання, які визнаються законними органами влади [3].

Стан опрацювання цієї проблематики щодо визначення політики вакцинації від пандемії COVID-19, були проведені багатьма науковцями. До них належать: О. Губановський, В. Глуховський, М. Брагінський, С.М. Братуся, Л. Жаліло, І. Солоненко та ін.

Мета статті полягає у дослідженні та аналізі забезпечення політики вакцинації від пандемії COVID – 19.

Виклад основного матеріалу. Закони та правові обґрунтування обов'язкової вакцинації відрізняються залежно від юрисдикції. Проте те, що є етичним або етично обов'язковим, не може і не обов'язково має бути зведене до того, що передбачає закон, оскільки не все, що є етичним, є законним, і навпаки [4].

Обов'язкову вакцинацію слід розглядати лише в тому випадку, якщо вона необхідна та пропорційна досягненню однієї чи кількох важливих суспільних чи інституційних цілей (зазвичай, але не виключно, цілей охорони здоров'я, які також можуть служити соціальним та економічним цілям). Серед іншого такі цілі можуть включати переривання ланцюжків передачі вірусу, запобігання захворюваності та смертності, захист груп ризику та збереження спроможності систем невідкладної медичної допомоги чи іншої критичної інфраструктури. Якщо таких цілей можна досягти за допомогою прийнятних, менш нав'язливих політичних втручань (наприклад, кампаній з громадської інформації, кампаній з мобілізації громади, нефармацевтичних втручань) і протягом прийняттого періоду часу, етичне обґрунтування мандату буде слабшим, оскільки досягнення цих цілей з меншими витратами обмеження індивідуальної свободи та автономії, як правило, забезпечує більш сприятливий баланс між цінностями захисту здоров'я та благополуччя суспільства та індивідуальною свободою та автономією. Слід зазначити, що використання мандатів щодо вакцинації та інших політичних заходів, таких як інформаційні кампанії для громадськості, не є взаємовиключними.

Оскільки мандати представляють варіант політики, який має бути збалансований з іншими цінностями, такими як індивідуальна свобода та автономія, їхнє етичне обґрунтування буде, як

правило, сильнішим, якщо вони збільшують запобігання значним ризикам захворюваності та смертності та/або сприяють значним і однозначним суспільним чи інституційним перевагам. Якщо таких переваг чи цілей неможливо досягти без доручення, наприклад, якщо значна частина осіб здатна, але не бажає вакцинуватися, і це, ймовірно, призведе до значних ризиків шкоди, пов'язаної з COVID-19, слід розглянути їхні проблеми, завчасно, якщо це можливо. Індивідуальні свободи не повинні обмежуватися довше, ніж це необхідно для досягнення найбільш сприятливого балансу між цінностями захисту здоров'я та благополуччя суспільства та індивідуальною свободою.

Повинні бути доступні дані, які демонструють, що обов'язкова вакцина була визнана достатньо безпечною для груп населення, для яких вакцина має бути обов'язковою. Якщо дані про безпеку відсутні або коли вони свідчать про те, що ризики, пов'язані з вакцинацією, переважають ризики заподіяння шкоди без вакцини, доручення не буде етично виправданим, особливо без урахування розумних винятків (наприклад, медичних протипоказань). Докази, отримані в результаті клінічних випробувань і реального використання, продемонстрували, що дозволені вакцини проти COVID-19 відповідають цій умові безпеки [5]. Навіть якщо вакцина вважається достатньо безпечною, обов'язкова вакцинація має бути реалізована разом зі схемами компенсації без вини для усунення будь-якої шкоди, пов'язаної з вакциною, яка може виникнути. Це важливо, оскільки було б несправедливо вимагати від людей шукати правового захисту від шкоди, спричиненої обов'язковим втручанням. Така компенсація залежатиме від систем охорони здоров'я країни, включаючи ступінь загального охоплення медичними послугами та те, як вони усувають шкоду від вакцин, які не є повністю ліцензованими (наприклад, вакцини, дозволені для екстреного чи умовного використання) [6].

Повинні бути доступні дані, які демонструють, що вакцина ефективна в популяції, для якої вона призначена, і є ефективним засобом досягнення визначеної цілі охорони здоров'я/суспільства/інституції. Наприклад, якщо обов'язкова вакцинація вважається необхідною для переривання ланцюгів передачі та/або запобігання завданню шкоди іншим, має бути достатньо доказів того, що вакцина є ефективною для запобігання інфекції та/або передачі.

Постачання дозволеної вакцини повинно бути достатнім і надійним, а населення та мати можливість легкого доступу до вакцини без витрат для них. Державна політика вакцинації повинна зробити вакцинацію якомога легшою. Наприклад, програми вакцинації мають проводитися в громадах з особливим наголосом на громадах,

які стикаються з невідповідним становищем через системні причини. Відсутність достатньої кількості, вільного доступу та значущих безбар'єрних можливостей для вакцинації не тільки зробить мандат неефективним, але й створить надмірно обтяжливий, несправедливий попит на тих, хто зобов'язаний пройти вакцинацію, але не має доступу до вакцини.

На додаток до забезпечення повноцінного доступу та наявності вакцин і добросовісного вжиття заходів щодо дотримання зобов'язань щодо прав людини, тому слід докладати зусиль для співпраці з громадами для активного усунення причин вагань щодо вакцинації. У той же час слід визнати, що оскільки мандати на вакцинацію можуть захистити групи ризику (наприклад, люди, які не можуть отримати щеплення або мають ослаблений імунітет), невикористання мандатів на вакцинацію може посилити несправедливість, з якою стикаються такі групи, через підвищену вразливість впливу та/або хвороби [7].

Оскільки все більше і більше людей отримують щеплення, принципи прав людини повинні продовжувати інформувати суспільство про поширення та збільшення випадків пандемії. Політика статусу вакцинації може бути реалізована за обмежених обставин, але лише якщо інші менш інтрузивні засоби запобігання передачі COVID-19 є невідповідними для даного середовища та якщо належним чином враховуються права людини всіх учасників. Це стосується вимог щодо вакцинації, запроваджених урядом через розпорядження провінційного інспектора охорони здоров'я, а також до політики статусу вакцинації роботодавців, орендодавців і постачальників послуг (крім вимог, передбачених існуючими розпорядженнями).

Політика статусу вакцинації повинна бути обґрунтована науковими доказами, що стосуються конкретного контексту, обмежена в часі та регулярно переглядається, пропорційна ризикам, які вони спрямовані на усунення, необхідна через відсутність менш нав'язливих альтернатив і з повагою до приватного життя в тій мірі, як це вимагається закон. Застосовуючи таку політику статусу вакцинації, носії обов'язків повинні пристосуватися до тих, хто не може отримати вакцину, до рівня невинуватих труднопідв'язаних. Чиясь безпека не повинна бути під загрозою через особистий вибір інших не отримати вакцину. Не менш важливо, що ніхто не повинен зазнавати переслідувань або невинуватих дискримінації, коли існують ефективні альтернативи політиці статусу вакцинації. Якщо роботодавець або інший носій обов'язків має постійні стосунки з особою, яка не була щеплена через проблему з доступом, вони повинні зробити все можливе, щоб до-

помогти цій особі отримати щеплення. Ті, хто маргіналізований у нашому суспільстві, найімовірніше зазнають шкоди, пов'язаної з пандемією. Політика статусу вакцинації може ще більше закріпити несправедливість, яка вплине на доступ до вакцини та її використання. Однак така політика також може захистити людей, які не вакциновані через несправедливість [7].

Існують декілька принципів захисту прав людини при розробці політики статусу вакцинації. Наприклад, рівноправний доступ — якщо особа, яка виконує обов'язки, має постійні стосунки з особою, яка не була щеплена через проблеми з доступом, вона повинна зробити все можливе, щоб допомогти цій особі отримати щеплення. Проблеми з доступом включають: наявність конкуруючих обов'язків, таких як кілька робочих місць або обов'язків по догляду, зіткнення з мовним бар'єром, обмежений доступ до технологій, необхідних для запису на прийом, або вплив інвалідності. Обставини кожної людини різні, а це означає, що до різних людей може знадобитися різне ставлення, щоб мати рівний доступ. Застосування вимоги щодо вакцинації однаковою чиною до кожної людини може бути несправедливим підходом. Така політика має узгоджуватися з оновленими рекомендаціями щодо охорони здоров'я та відображати поточне медичне та епідеміологічне розуміння конкретних ризиків, на які спрямована політика.

Принцип обмеження у часі — політику статусу вакцинації слід застосовувати протягом якомога коротшого періоду часу. Таку політику слід регулярно переглядати й оновлювати, щоб відповідати останнім умовам пандемії COVID-19 і відображати актуальні рекомендації щодо охорони здоров'я [7].

Пропорційність — політика статусу вакцинації, якщо її впроваджено, має бути пропорційною ризикам для здоров'я та безпеки, які вони спрямовані на усунення. Оскільки все більше і більше людей вакциновані, і ці ризики зменшаться, носії обов'язків також повинні послабити свої правила щодо статусу вакцинації. Необхідно — політика статусу вакцинації (зокрема, вимоги підтвердження вакцинації) має досягти результату, якого не можуть досягти жодні інші, менш нав'язливі заходи. Статус вакцинації є дуже конфіденційною інформацією про особисте здоров'я, і будь-яке збирання, використання або розголошення має бути дозволено відповідним законодавством про конфіденційність. Федеральні, провінційні та територіальні уповноважені з питань конфіденційності опублікували вказівки з цього питання. Це принципи, необхідні для встановлення розумної політики статусу вакцинації. Застосовуючи цю політику до окремих власників прав (таких як працівники),

носії обов'язків повинні пристосуватися до тих, хто не може отримати вакцину, аж до невинуватих труднощів. Ці поняття докладніше пояснюються в наступних розділах [7].

Висновки. Саме в складні часи надзвичайно важливо поставити права людини в центр прийняття рішень. Нічия безпека не повинна бути під загрозою через особистий вибір інших людей не отримати вакцину, і ніхто не повинен зазнавати переслідувань або невинуватих дискримінації, коли існують ефективні альтернативи політиці статусу вакцинації. Суспільство повинно остерігатися імпульсу реагувати через страх, спекуляції та стереотипи. Обмеження, які вводяться в ім'я безпеки, мають бути обґрунтовані на основі найновіших рекомендацій щодо охорони здоров'я, які відображають найкращі доступні медичні та наукові дані, що стосуються конкретної ситуації. Дії суспільства мають важливе значення для захисту прав людини для всіх. Кожен із нас зобов'язаний ставитися до інших з гідністю та повагою, бути лідером із співчуттям і добротою та робити все можливе, щоб убезпечити один одного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Nuffield Council on Bioethics. Public health: Ethical issues. London: Nuffield Council on Bioethics; 2007 URL: <https://www.nuffieldbioethics.org/assets/pdfs/Public-health-ethical-issues.pdf>. (дата звернення: 20.08.2022).
2. Gravagna K, Becker A, Valeris-Chacin R, Mohammed I, Tambe S, Awan FA et al. Global assessment of national mandatory vaccination policies and consequences of non-compliance. *Vaccine*. 2020, P. 65–73.
3. Colgrove J, Bayer R. Manifold restraints: Liberty, public health, and the legacy of *Jacobson v Massachusetts*. *Am J Public Health*. 2005;95:571–6.
4. Walkinshaw E. Mandatory vaccinations: The international landscape. *Can Med Assoc J*. 2011, P. 8.
5. World Health Organization. Coronavirus disease (COVID-19): Vaccines safety. 24 January 2022. URL: [https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-\(covid19\)-vaccines-safety](https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-(covid19)-vaccines-safety). (дата звернення: 20.08.2022).
6. Halabi S, Heinrich A, Omer S. No-fault compensation for vaccine injury – The other side of equitable access to Covid-19 vaccines. *N Engl J Med*. 2020, P. 25.
7. A human rights approach to proof of vaccination during the COVID-19 pandemic URL: <https://bchumanrights.ca/wp-content/uploads/COVID-19-vaccine-guidance-Oct.-2021-update.pdf>(дата звернення: 20.08.2022).